

2. Voornaamste nationale wettelijke ontwikkelingen

2.1. Omzetting van Richtlijn 2012/27/EU

Artikel 15 van Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, dat gaat over de omzetting, het transport en de distributie van energie, bevat een aantal doelstellingen voor de lidstaten om de transmissie- en distributienetten op een meer energie-efficiënte manier te beheren. Zo moeten de lidstaten maatregelen nemen om vraagbeheer en vraagrespons te bevorderen, zowel op de groothandels- en kleinhandelsmarkten als in verband met balancerings- of nevendiensten.

Overeenkomstig artikel 6, § 1, onder VII, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, zijn de gewesten bevoegd voor de gewestelijke aspecten van energie, en in ieder geval "het rationeel energieverbruik". Energie-efficiëntie wordt in het algemeen beschouwd als een element van rationeel energieverbruik. Bijgevolg zijn het de gewesten die hiervoor bevoegd zijn. De omzetting van Richtlijn 2012/27/EU is dus hoofdzakelijk een gewestelijke bevoegdheid. Omdat artikel 15 van deze richtlijn echter uitdrukkelijk gaat over tarifaire of andere maatregelen voor met name transmissienetten, wordt ook de federale staat, die bevoegd is voor de transmissie van elektriciteit en gas, gedeeltelijk bevoegd geacht voor de omzetting van deze richtlijn. Dit was het voorwerp van de wet van 28 juni 2015¹ tot wijziging van de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt (hierna de "electriciteitswet" genoemd) en de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen (hierna "de gaswet" genoemd). Enerzijds geeft deze wet de CREG een nieuwe taak, met name het "aanmoedigen van vraagzijdemiddelen, zoals vraagrespons, om deel te nemen aan het aanbod op de groothandelsmarkt op dezelfde wijze als

de middelen met betrekking tot het aanbod". Anderzijds bevat de wet een nieuwe richtsnoer dat de CREG moet naleven bij het ontwikkelen van tariefmethodologieën voor elektriciteits- en gasvervoersnetten. Volgens dit richtsnoer bevatten "de tarieven [...] geen prikkels die de algehele efficiëntie van de markt en van het elektrische systeem [...] aantasten of die de marktdeelname van de vraagrespons in verband met balancerings- en nevendiensten kunnen belemmeren".

Er dient hier te worden benadrukt dat er tijdens de voorbereidingen van de hiervoor genoemde wet van 28 juni 2015 werd erkend dat andere bepalingen van Richtlijn 2012/27/EU, en met name bijlage XI bij die richtlijn, nog op federaal niveau moeten worden omgezet.²

2.2. Aanpassing van de gaswet om de uitbreiding van de balanceringszone mogelijk te maken

De wet van 8 juli 2015³ heeft de gaswet gewijzigd zodat de beheerder van het aardgasvervoersnet een gemeenschappelijke commerciële balanceringsonderneming kan oprichten in een zone die bestaat uit meerdere nationale grondgebieden.

Deze wetswijziging was nodig om een gemeenschappelijke balanceringszone in België en het Groothertogdom Luxemburg te kunnen inrichten.

Een dergelijke gemeenschappelijke onderneming kan slechts worden opgericht als de beheerders van het vervoersnet gecertificeerd zijn overeenkomstig de artikelen 9 en 10 van Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en tot intrekking van Richtlijn

2003/55/EG, of zijn vrijgesteld van certificering overeenkomstig artikel 49, lid 6, van diezelfde richtlijn. Aangezien de beheerder van het Luxemburgse vervoersnet deel uitmaakt van een verticaal geïntegreerd bedrijf, voorziet de wet in maatregelen om de onafhankelijkheid van de gemeenschappelijke balanceringsonderneming te verzekeren en discriminerende praktijken te vermijden.

Zo moet de gemeenschappelijke onderneming op grond van het nieuwe artikel 15/2bis van de gaswet een nalevingsprogramma ontwerpen. Overeenkomstig artikel 7 van de genoemde Richtlijn 2009/73/EG bevat een dergelijk programma de maatregelen die moeten worden genomen om discriminerend en concurrentieverstorend gedrag uit te sluiten. Het nalevingsprogramma – en elke wijziging daaraan – wordt na advies van de CREG ter goedkeuring voorgelegd aan het ACER.

Bovendien bepaalt de gaswet dat de gemeenschappelijke onderneming, na goedkeuring door de CREG, een nalevingsfunctionaris moet benoemen. De goedkeuring door de CREG is nodig om de onafhankelijkheid en beroepsbekwaamheid van deze functionaris te controleren. Zo ook moet de CREG de arbeidsvoorwaarden van deze functionaris goedkeuren om zijn onafhankelijkheid te waarborgen. De CREG kan aan de gemeenschappelijke onderneming instructie geven om de nalevingsfunctionaris van zijn functie te ontheffen in geval van gebrek aan onafhankelijkheid of beroepsbekwaamheid. In de wet worden ook de onverenigbaarheden die voor de functionaris gelden, vastgesteld, alsook zijn bevoegdheden en taken.

Het inrichten van een balanceringszone die ruimer is dan het nationale grondgebied of het oprichten van een gemeenschappelijke balanceringsonderneming heeft geen enkele invloed op de verantwoordelijkheden van de vervoersnetbeheerder op het gebied van bevoorradingszekerheid. Bijgevolg moeten de

¹ Wet van 28 juni 2015 houdende diverse bepalingen inzake energie (Belgisch Staatsblad van 6 juli 2015).

² Parl. St. Kamer, zitting 20014-2015, nr. 54 1046/1, p. 10.

³ Wet van 8 juli 2015 tot wijziging van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen (Belgisch Staatsblad van 16 juli 2015).

uitbreiding van de balanceringszone en de latere wijzigingen vooraf worden gemeld aan de Federale instantie voor de bevoorradingszekerheid inzake aardgas, met name de Algemene Directie Energie van de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie (hierna "Algemene Directie Energie" genoemd).

Tot slot moet de gemeenschappelijke balanceringsonderneming op grond van de wet van 8 juli 2015 enerzijds de netcode inzake gasbalancing van transmissienetten toepassen (Verordening (EU) nr. 312/2014), en anderzijds de bepalingen van de gaswet inzake de bevoegdheden van de CREG naleven. Deze moet op grond van de genoemde wet het volgende bekrachtigen: 1° het balanceringscontract en, in voorkomend geval, de balanceringscode die de rechten en verplichtingen van de gemeenschappelijke onderneming en de netgebruikers in het kader van de balanceringsactiviteit beheerst; 2° het balanceringsprogramma, dat het balanceringsmodel beschrijft; en 3° de balanceringsstarieven, die de gemeenschappelijke onderneming aan de netgebruikers moet aanrekenen.

2.3. Wijziging van de reglementering over de elektriciteitsafschakeling

Als gevolg van de rechtsonzekerheid over een eventuele inwerkingstelling van het afschakelplan naar aanleiding van de winter van 2014-2015, zijn de desbetreffende teksten grondig gewijzigd. Enerzijds werd het koninklijk besluit van 19 december 2002 houdende een technisch reglement voor het beheer van het transmissienet van elektriciteit en de toegang ertoe (hierna het "technisch reglement" genoemd) gewijzigd bij het koninklijk besluit van 6 oktober 2015.⁴

Anderzijds werd het ministerieel besluit van 3 juni 2005 tot vaststelling van het afschakelplan van het transmissienet van elektriciteit gewijzigd bij het ministerieel besluit van 13 november 2015.⁵

Overeenkomstig de elektriciteitswet en het technisch reglement, heeft de CREG een advies uitgebracht over de twee ontwerpteksten (zie punt 3.4.5.3 van dit verslag).

Het technisch reglement, d.i. het algemene kader op grond waarvan de transmissienetbeheerder netveiligheidsproblemen kan oplossen, werd gewijzigd. Mogelijke gevallen van elektriciteitsschaarste, dreiging tot schaarste en plotse fenomenen of situaties die tot een afschakeling kunnen leiden ontbraken tot dan in de tekst. Deze mogelijke gevallen zijn toegevoegd aan de lijst van definities in het technisch reglement (art. 1, § 2) en worden gekwalificeerd als noodsituaties die een tussenkomst van de netbeheerder rechtvaardigen, met uitzondering van dreiging tot schaarste (art. 19).

Bovendien is het de verdienste van het voornoemde koninklijk besluit van 6 oktober 2015 dat het verduidelijkt welke maatregelen de transmissienetbeheer allemaal ter beschikking heeft om noodsituaties te verhelpen (art. 303). Ten eerste is er de activatie van de reddingscode (art. 312, §§ 1 tot en met 3), als vastgesteld door de netbeheerder, waarmee de levering van actief en reactief vermogen kan worden gewijzigd, alsook de afnamen die in onderbreekbare contracten zijn vastgesteld. Ten tweede is er de onderbreking van de verbindingen met zowel de buitenlandse netten als de netten van de regelzone (art. 312, § 4). Ten derde is er de activatie van het afschakelplan, als vastgesteld door de minister van Energie, waardoor i) afnamen mogen worden

beperkt, ii) het gebruik van elektriciteit voor bepaalde doeleinden mag worden verboden en iii) afnamen mogen worden onderbroken (art. 312, § 5).

Het koninklijk besluit van 6 oktober 2015 herzielt ten slotte de lijst van prioritaire netverbindingen, die in beginsel niet in de afschakelplannen mogen worden opgenomen en, indien ze wel zouden worden afgeschakeld, als eerste moeten worden hersteld. Het gaat onder andere om ziekenhuizen en beheercentrales van noodoproepen. Bovendien kunnen de ministers van Energie en Economie op grond van het technisch reglement bijkomende netverbindingen bepalen, die om economische redenen, redenen van veiligheid en openbare orde, redenen van volksgezondheid, of redenen van netbeheer als eerste moeten worden hervoeed.

De wijzigingen aan het ministerieel besluit van 3 juni 2005 moeten eerst en vooral meer duidelijkheid scheppen over de rollen van de verschillende netbeheerders, met name de distributie- en de transmissienetbeheerders, en over de distributiegevolgen van de uitvoering van het afschakelplan. Bijvoorbeeld, om de verdeling van de bevoegdheden tussen de federale staat en de gewesten te eerbiedigen, nemen de distributienetbeheerders (en de lokale transmissienetbeheerders) alleen deel aan de uitvoering van het afschakelplan als dat zo is vastgesteld in het gewestelijk technisch reglement en overeenkomstig de technische voorwaarden hierin.

Een andere wijziging aan het ministerieel besluit heeft betrekking op het onderscheid tussen afschakeling in het geval van een plots fenomeen en afschakeling in het geval van schaarste. Het onderscheid blijft bestaan, met name voor wat het besluit tot afschakeling betreft,⁷ maar de modaliteiten

⁴ Koninklijk besluit van 6 oktober 2015 tot wijziging van het koninklijk besluit van 19 december 2002 houdende een technisch reglement voor het beheer van het transmissienet van elektriciteit en de toegang ertoe (Belgisch Staatsblad van 15 oktober 2015).

⁵ Ministerieel besluit van 13 november 2015 tot wijziging van het ministerieel besluit van 3 juni 2005 tot vaststelling van het afschakelplan van het transmissienet van elektriciteit (Belgisch Staatsblad van 23 november 2015).

⁶ Advies (A)150706-CDC-1430 over een ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 19 december 2002 houdende een technisch reglement voor het beheer van het transmissienet van elektriciteit en de toegang ertoe en een ontwerp van ministerieel besluit tot wijziging van het ministerieel besluit van 3 juni 2005 tot vaststelling van het afschakelplan van het transmissienet van elektriciteit.

⁷ Het besluit tot afschakeling in het geval van een plots fenomeen wordt genomen door de netbeheerder; afschakeling in het geval van schaarste is een gezamenlijk besluit van de ministers van Economie en Energie.

ervan, en met name de prioriteiten, zijn nu beter op elkaar afgestemd.

De modaliteiten van de afschakeling zijn grondig gewijzigd. Het ministerieel besluit behoudt de onderverdeling van het net in elektrische zones en schijven (het aantal zones wordt wel geschrapt), maar verduidelijkt nu dat de schijven zo zijn samengesteld dat i) de verhouding tussen de af te schakelen belasting en de totale belasting van de betrokken elektrische zone, min of meer gelijk is aan dezelfde verhoudingen in de andere elektrische zones uit dezelfde schijf, en ii) de verdeling van de schijven geen afbreuk doet aan de regels en verplichtingen die bestaan tussen de Europese netbeheerders aangaande het behoud en het herstel van de frequentie en het evenwicht. Bovendien wordt de transmissienetbeheerder verzocht om, in de mate van het mogelijke, de afschakeling te beperken van i) klanten die zijn aangesloten op het transmissienet of netten met een transmissiefunctie en ii) de voeding van het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de binnenstad van de provinciehoofdsteden, en de binnenstad van gemeenten met een bevolkingsaantal van minstens 50.000 inwoners. Tot slot is bepaald dat de maatregelen ter onderbreking van de afnamen rekening moeten houden met de techniciteit en de structuur van de netten en met het proportionaliteitsbeginsel.

De transmissienetbeheerder is ten slotte nog steeds bevoegd voor het vaststellen van de verschillende zones en schijven van het afschakelplan, en wel via een "interne procedure ter uitvoering van het afschakelplan", die is opgesteld op basis van overleg met de FOD Economie en het Coördinatie- en Crisiscentrum van de Regering.

2.4. Varia

• Stopzetting van de aanbestedingsprocedure

De CREG heeft in haar jaarverslagen 2013 en 2014 een inventaris gemaakt van de ontwikkelingen op het gebied van offerteaanvragen voor de bouw van nieuwe productie-installaties van elektriciteit, in de zin van artikel 5 van de elektriciteitswet. Een dergelijke offerteaanvraag werd gelanceerd naar aanleiding van de bekendmaking van het ministerieel besluit van 18 november 2013.

In het federale regeerakkoord van 9 oktober 2014 is hierover het volgende gezegd: "Met het oog op het naleven van de Europese regelgeving zal de regering de opportuniteit van de lopende offerteaanvraag voor de nieuwe gascentrales herbejken" (p. 96).

Naar aanleiding van de aanmelding door België aan de Europese Commissie, heeft de Europese Commissie een voorlopige beoordeling uitgevoerd over de verenigbaarheid van het gekozen mechanisme met de Europese regelgeving inzake staatssteun, waarin ze relatief kritisch was. De minister van Energie heeft daarop beslist de procedure van de offerteaanvraag stop te zetten⁸. Ze heeft zich hiervoor gebaseerd op artikel 14 van het bestek van de offerteaanvraag betreffende de bouw van nieuwe installaties voor de productie van elektriciteit van het type open-cyclus of het type stoom- en gascyclus in België teneinde de bevoorradingszekerheid te verzekeren, opgesteld door de Algemene Directie Energie en gepubliceerd in januari 2014. Dit artikel bepaalt het volgende: "De AD Energie behoudt zich het recht voor de offerteaanvraag in te trekken indien de financiële stimulans zoals beschreven in punt 2 van dit bestek als illegale staatssteun wordt beschouwd door de Europese Commissie".

• Oprichting van een begrotingsfonds

Naar aanleiding van het langer openhouden van de kerncentrales Doel 1 en Doel 2, een beginsel dat is goedgekeurd bij de wet van 28 juni 2015 tot wijziging van de wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie met het oog op het verzekeren van de bevoorradingszekerheid op het gebied van energie⁹, voorziet de reeds genoemde wet van 28 juni 2015 houdende diverse bepalingen inzake energie in de oprichting van een begrotingsfonds, genaamd het "Energietransitiefonds". Dit fonds wordt gespijsd met de vergoeding die de eigenaar van de genoemde kerncentrales aan de staat betaalt als tegenprestatie voor de verlenging van de duur waarin industriële elektriciteitsproductie door deze centrales is toegelaten.

Volgens de voorbereidende werken van de wet van 28 juni 2015 is dit fonds bestemd om onderzoek en ontwikkeling in innoverende projecten in het domein van energie te bevorderen en in het bijzonder de energieproductie en -opslag te ontwikkelen.¹⁰

• Btw op elektriciteit

Op grond van het koninklijk besluit van 21 maart 2014 werd vanaf 1 april 2014 een verlaagd btw-tarief van 6% op de levering van elektriciteit voor huishoudelijk gebruik van toepassing. In dit koninklijk besluit werd bepaald dat ten laatste op 1 september 2015 een effectbeoordeling van deze maatregel diende te worden uitgevoerd.

Ingevolge deze studie inzake het economische, sociale, ecologische en budgettaire effect van deze maatregel, heeft een koninklijk besluit van 23 augustus 2015¹¹ een einde gemaakt aan de toepassing van dit verlaagde btw-tarief vanaf 1 september 2015. Het toe te passen btw-tarief is op grond van dit koninklijk besluit het tarief dat van kracht is op het moment van verbruik.

⁸ Ministerieel besluit van 27 maart 2015 tot stopzetting van de procedure van de offerteaanvraag voor de bouw van nieuwe installaties voor de productie van elektriciteit van het type open-cyclus of het type stoom- en gascyclus in België (Belgisch Staatsblad van 31 maart 2015).

⁹ Belgisch Staatsblad van 6 juli 2015.

¹⁰ *Parl.St.* Kamer, zitting 2014-2015, nr. 54 1046/1, p. 6.

¹¹ Koninklijk besluit van 23 augustus 2015 tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 20 van 20 juli 1970 tot vaststelling van de tarieven van de belasting over de toegevoegde waarde en tot indeling van de goederen en de diensten bij die tarieven (Belgisch Staatsblad van 31 augustus 2015).